

Natuurhistorisch Maandblad 4

JAARGANG 103 • NUMMER 4 • APRIL 2014

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG

Themanummer Kempen~Broek

Een nieuwe toekomst voor de Otter

In het voorjaar van 2012 heeft een Belgische onderzoeker tot driemaal toe een Otter (*Lutra lutra*) op een cameraval vastgelegd in het Kempen~Broek (SWINNEN *et al.*, 2012) [figuur 1]. De Otter werd waargenomen in het herstelde doorstroommoeras Smeetshof van Natuurpunt. Dit is de eerste goed gedocumenteerde waarneming van een Otter na bijna 40-50 jaar afwezigheid in de beide provincies Limburg (KURSTJENS & JANSMAN, 2010): spectaculair nieuws voor deze regio.

FIGUUR 1

Op de oever markeert de Otter (*Lutra lutra*) zijn territorium met spraints (mest) (foto: Stephen Dalton).

Historie

Kerngebieden van de Otter in Limburg lagen tot de jaren zestig van de vorige eeuw in het Zuidelijk Peelgebied en in het Kempen~Broek. Concentraties van oude waarnemingen in deze regio's duiden hierop. De Otters leefden hier in beekdalen, kanalen, peelvenen, visvijvers en moerassen. Door een combinatie van factoren stierf de soort na 1963 uit in Limburg. Genadeloze vervolging en voedselgebrek door extreme watervervuiling (vooral gebrek aan vis, de belangrijkste voedselbron) waren de belangrijkste oorzaken. Populatieherstel werd later bemoeilijkt door de sterke toename van het verkeer: veel dieren stierven als verkeersslachtoffer. Uiteindelijk verdween de Otter in 1988 uit heel Nederland (KURSTJENS *et al.*, 2009).

Come-back

Dankzij herintroducties vanaf 2002 in de laagveenmoerassen in de Kop van Overijssel en Zuidoost-Friesland kwam de Otter terug in Nederland [figuur 2]. Momenteel is er sprake van een kleine, maar groeiende populatie van circa 60 dieren. Dit leefgebied raakt inmiddels vol en de dieren gaan vanuit de drie uitzetgebieden, te weten Wieden, Weerribben en Rottige Meenthe, op zoek naar nieuwe terri-

toria (KUITERS *et al.*, 2012). Mogelijk is het waargenomen dier in het Kempen~Broek afkomstig van deze herintroductie. In het najaar van 2012 is ook een Otter gesignaleerd bij Antwerpen. Genetisch onderzoek van Alterra heeft aangetoond dat deze

FIGUUR 2

Verspreidingskaart Otter (*Lutra lutra*) (illustratie: Franka van Loon).

FIGUUR 3

Voedselketen. Als toppredator doet de Otter (*Lutra lutra*) het alleen goed als het hele systeem in orde is (tekening: Jeroen Helmer / Ark Natuurontwikkeling).

verwant was aan de geïntrodeerde Nederlandse Otters. In dezelfde periode is ook in het Noord-Brabantse Peelgebied bij Asten een Otter aangetroffen. Deze vertoont verwantschap met de Otters van de dichtstbijzijnde Duitse populatie in de deelstaat Nedersaksen.

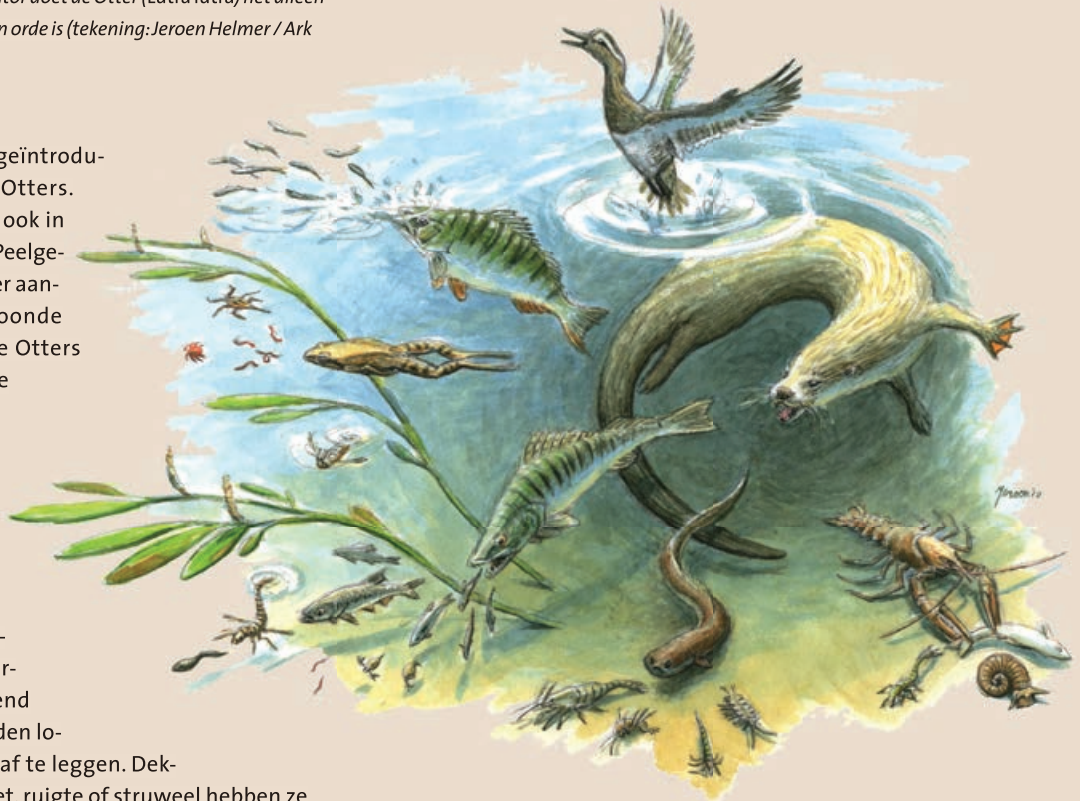
Otters zijn echte waterdieren die vooral leven langs oevers van de beek- en rivierzones [figuur 1]. Ofschoon ze een reputatie hebben als waterbewoner zijn ze gewend 's nachts grote afstanden lopend langs de oevers af te leggen. Dekking in de vorm van riet, ruigte of struweel hebben ze nodig om te rusten en zich te verbergen, maar ook om zich door te verplaatsen. Voor de comeback van de Otter is herstel van de beek- en rivieroevers dan ook net zo belangrijk als het herstel van de waterbiotopen.

Een nieuwe toekomst

In de provincie Limburg wordt momenteel hard gewerkt om het leefgebied van de Otter te verbeteren. Het Waterschap Peel en Maasvallei herstelt tal van beken in Midden-Limburg, waaronder de 34 km lange Tungelroyse beek die in het Kempen~Broek ontspringt. Ook dankzij de natuurontwikkelingsprojecten langs de Maas en bij de Maasplassen ontstaat in Midden-Limburg uitgestrekte natuur met moerassen, poelen, oevers met ruigtes en struwelen, waar de Otter zich thuis zal voelen. Bovendien is de waterkwaliteit de afgelopen decennia sterk verbeterd. Al deze maatregelen hebben gezorgd voor een gevarieerde visstand in de Limburgse wateren. Er is daarmee weer voldoende voedsel voor de Otter [figuur 3].

ARK Natuurontwikkeling zorgt samen met de beide Limburgse waterschappen en andere partners voor het aanleggen van veilige otterpassages onder tientallen bruggen en duikers onder andere bij de Tungelroyse beek, Leubeek, Uffelse beek, Haelense beek en Roer. Vanaf eind 2013 is een groot deel van de Midden-Limburgse beken 'Otterproof', waardoor naar verwachting het risico op sterfte in het verkeer verkleind is.

Naast investeringen voor het oplossen van migratieknelpunten en het faciliteren van de natuurlijke uitbreiding wordt ook toegewerkt naar bijplaatsing in Limburg van niet-verwante Otters. Dit is belangrijk voor de genetische diversiteit (KUITERS *et al.*, 2012) en dus voor de overlevingskansen van de soort in Nederland. Een

grensoverschrijdende otterpopulatie in Limburg, waaronder het Kempen~Broek, krijgt hiermee een nieuwe kans.

Meer informatie over het otterproject is te lezen op de site van ARK: www.ottersinrivierenland.nl

Bram Houben, e-mail: bram.houben@ark.eu
Gijs Kurstjens, e-mail: g.kurstjens@planet.nl

Literatuur

- KUITERS, A.T., D.R. LAMMERTSMA, H.A.H. JANSMAN & H.P. KOELEWIJN, 2012. Status van de Nederlandse otterpopulatie na herintroductie. Kansen voor duurzame instandhouding en risico's van uitsterven. Alterra, Wageningen.
- KURSTJENS, G., B. BEEKERS, H. JANSMAN & J. BEKHUIS, 2009. Terugkeer van de otter in het Rivierengebied. Kurstjens, ecologisch adviesbureau/ ARK Natuurontwikkeling en Alterra, Beek-Ubbergen/ Hoog-Keppel en Wageningen.
- KURSTJENS, G. & H.A.H. JANSMAN, 2010. Otter *Lutra lutra*. In: Huizinga, C.E., R.W. Akkermans, J.C. Buys, J. van der Coelen, H. Morelissen & L.S.G.M. Verheggen. Zoogdieren in Limburg, verspreiding en ecologie in de periode 1980-2007. Stichting Natuurpublicaties Limburg, Maastricht.
- SWINNEN, K., D. VERCAYE & K. VAN DEN BERGE, 2012. De otter is weer terug in Vlaanderen. Zoogdier 23 (3): 13-15.

COLOFON

NATUURHISTORISCH GENOOTSCHAP IN LIMBURG

Onderscheiden met de
Koninklijke Erepenninng

DAGELIJKS BESTUUR

Harry Tolkamp (voorzitter), Rob Geraeds (onder-
voorzitter) & Alfred Paarlberg (penningmeester).

ALGEMEEN BESTUUR

Wouter Jansen, Nicole Reneerkens, Raymond
Pahlplatz, Marian Baars, Stef Keulen, Pieter Puts,
Victor van Schaik, Jan-Joost Bakhuizen & Katrien
de Vos-Reesink.

KANTOOR

Olaf Op den Kamp, Jeanne Cuypers,
Karine Letourneur & Roel Steverink.

ADRES

Godsweerderstraat 2, 6041 GH Roermond,
tel. 0475-386470 (kantoor@nhgl.nl).
www.nhgl.nl.

LIDMAATSCHAP

€ 30,50 per jaar. Leden t/m 23 jaar & 65+ € 15,25;
bedrijven, verenigingen, instellingen e.d. € 91,50.
Okjen Weinreich (ledenadministratie@nhgl.nl).
IBAN: NL73RABO0159023742, BIC: RABONL2U.

BESTELLINGEN/PUBLICATIEBUREAU

Publicaties zijn te bestellen bij het publicatie-
bureau, Marja Lenders (publicatiebureau@nhgl.nl).
Losse nummers € 4,-; leden € 3,50 (incl. porto),
themanummers € 7,-.

IBAN: NL31INGB0000429851, BIC: INGBNL2A.

STUDIEGROEPEN

FOTOSTUDIEGROEP

Bert Morelissen (foto@nhgl.nl).

HERPETOLOGISCHE STUDIEGROEP

Sabine de Jong (herpetofauna@nhgl.nl).

LIBELLENSTUDIEGROEP

Jan Hermans (libellen@nhgl.nl).

MOLLUSKEN STUDIEGROEP LIMBURG

Stef Keulen (mollusken@nhgl.nl).

MOSSENSTUDIEGROEP

Paul Spreuwenberg (mossen@nhgl.nl).

PADDENSTOELENSTUDIEGROEP

Henk Henczyk (paddestoelen@nhgl.nl).

PLANTENSTUDIEGROEP

Olaf Op den Kamp (planten@nhgl.nl).

PLANTENWERKGROEP WEERT

Jacques Verspagen (weert@nhgl.nl).

SPRINKHANENSTUDIEGROEP

Wouter Jansen (sprinkhanen@nhgl.nl).

STUDIEGROEP ONDERAARDESE KALKSTEENGROEVEN

Hans Ogg (sok@nhgl.nl).

VISSENWERKGROEP

Victor van Schaik (vissen@nhgl.nl).

VLINDERSTUDIEGROEP

Mark de Mooij (vlinders@nhgl.nl).

VOGELSTUDIEGROEP

Nicole Reneerkens (vogels@nhgl.nl).

WERKGROEP DRIESTRUIK

Wouter Jansen (driestruik@nhgl.nl).

ZOOGDIERENWERKGROEP

Bert Morelissen (zoogdieren@nhgl.nl).

KRINGEN

KRING HEERLEN

John Adams (heerlen@nhgl.nl).

KRING MAASTRICHT

Bert Op den Camp (maastricht@nhgl.nl).

KRING ROERMOND

Math de Ponti (roermond@nhgl.nl).

KRING VENLO

Frans Coolen (venlo@nhgl.nl).

KRING VENRAY

Patrick Palmen (venray@nhgl.nl).

STICHTINGEN

STICHTING NATUURPUBLICATIES LIMBURG

Uitgever van publicaties, boeken en rapporten
(snl@nhgl.nl).

STICHTING DE LIERELEI

Projectbureau voor onderzoek van natuur en
landschap in Limburg (lierelei@nhgl.nl).

STICHTING IR. D.C. VAN SCHAÏK

Stichting voor het beheer van onderaardse
kalksteengroeven in Limburg. Postbus 2235,
6201 HA Maastricht (vanschaikstichting@nhgl.nl).

STICHTING NATUURBANK LIMBURG

Stichting voor het beheer
van waarnemingen van het
NHGL (natuurbank@nhgl.nl).
Waarnemingen doorgeven:
www.natuurbank.nl

NATUURHISTORISCH M A A N D B L A D

REDACTIE Olaf Op den Kamp (hoofdredacteur),
Henk Heijligers, Jan Hermans, Martine Lejeune,
Ton Lenders, Gerard Majoor, Arjan Ova & Guido
Verschoor (redactie@nhgl.nl).

RICHTLIJNEN VOOR KOPIJ-INZENDING

Diegenen die kopij willen inzenden, dienen zich te
houden aan de richtlijnen voor kopij-inzending.
Deze kunnen worden aangevraagd bij de redactie
of zijn te bekijken op www.nhgl.nl.

LAY-OUT & OPMAAK Van de Manakker,
Grafische communicatie, Maastricht
(mvandemanakker@xs4all.nl).

EDITING SUMMARIES Jan Klerkx, Maastricht.

DRUK

SHD Grafimedia,
Swalmen.

COPYRIGHT Auteursrecht voorbehouden.

Overname slechts toegestaan na voorafgaande
schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 0028-1107

provincie limburg

Het uitgeven van het Natuurhistorisch Maandblad
wordt mede mogelijk gemaakt door een financiële
bijdrage van de provincie Limburg.

